

Schets lezing 'Dromen over kerkelijke eenheid' (COGG, 17 april 2024)

- Ik volg de vragen die we meegekregen hebben.

Confessiones

In deze lezing richt iemand het woord tot u, die als dienaar van het Woord verbonden is aan een *afgescheiden* kerk. Bovendien een kerk waarin de eenheid onder hoogspanning staat naar het lijkt. Waarom 'naar het lijkt'? Omdat te bezien valt of we moeten bezwijken onder de 'hoogspanning tussen eenheid en waarheid' (K. Runia) óf dat we eerst nog eens de woorden van de bisschop van Rome (!) Clemens ter harte moeten nemen die hij omstreeks het jaar 96 schrijft aan de gemeente van Korinthe in een uitvoerige brief. Enkele jongere gemeenteleden hebben de oudsten uit hun ambt gezet en dan schrijft Clemens over wat wezenlijk is voor de orde van de kerk. De bisschop beaandrukt dat de gemeente in al haar gelaagdheid één is: "Hebben wij niet één God, één Christus, één geest van genade die over ons uitgestort is en één roeping in Christus?" (cf. Ef. 4:4-6). Hij vervolgt dan:

'Waarom verscheuren wij de ledematen van Christus en rukken ze uit elkaar? Waarom zijn wij in opstand gekomen tegen ons eigen lichaam? Waarom komen wij tot zo'n graad van waanzin dat wij vergeten dat wij elkaars ledematen zijn? Breng u de woorden van onze Heere Jezus te binnen!'

En als het toch over de gemeente van Korinthe gaat. Mij heeft diep geraakt wat Calvijn schrijft in boek 4. 1. 14 over 'Paulus en de gebreken van zijn gemeenten':

'In de gemeente van Korinthe ging het niet om een paar leden die iets verkeerd gedaan hadden, maar vrijwel het hele lichaam was besmet geraakt. Het ging niet om één bepaalde zonde, maar om heel veel zonden; het waren geen lichte fouten, maar soms huiveringwekkende wandaden; er was niet alleen bederf van de zeden, maar ook van de leer.

Wat doe nu de heilige apostel, dat wil zeggen: het werktuig van de hemelse Geest, met wiens getuigenis de kerk staat of valt? Wil hij zich van hen losmaken? Stoot hij hen uit het rijk van Christus? Slaait hij hen met de definitieve banbliksem? Nee, hij doet niets van dit alles! En dat niet alleen, maar hij erkent hen ook als de kerk van Christus en noemt hen een gemeenschap van heiligen. Als er nog steeds een kerk is onder de Korinthiërs, waar twisten, afsplitsingen en naijver woeden, waar rechtszaken lopen en men elkaar uitscheldt en waar de hebzucht heerst, waar openlijk een wandaad goedgekeurd wordt die zelfs door de heidenen verfoeid zou worden, waar de naam van Paulus, die ze als vader zouden moeten eren. Onbeschaamd te grabbel gegooid wordt, waar sommigen de spot drijven met de opstanding der doden, terwijl heel het Evangelie krachteloos wordt als er van de opstanding niets overblijft, waar Gods genadegaven in dienst staan van de eerezucht en niet van de liefde, waar er veel op onbetamelijke wijze en ordeloos aan toegaat, en waar er dan nog steeds een kerk is, omdat de bediening van het Woord en de sacramenten er niet versmaad wordt – *wie zou dan de naam 'kerk' durven ontnemen aan gemeenten waarin men nog op geen tiende deel van deze misdrijven stuit? Wie al zo verongelijkt te keer gaat tegen de huidige kerken, wat zou die gedaan hebben, vraag ik me af, met de Galaten die het Evangelie nog net niet helemaal verlaten hadden, maar bij wie dezelfde apostel toch ook gemeenten vond?'*

Wat zeggen we als we belijden (*Apostolicum*): 'Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk?' Ja, inderdaad alleen het lidwoord 'een' (meer was ook nog niet nodig), maar als *Nicea-Constantinopel* het telwoord 'één' gebruikt is dat wezenlijk niet anders: het gaat om éénheid als een kenmerk van de kerk.

Deze eenheid is gefundeerd in God, de eenheid van Vader, Zoon en geest, als een 'gegeven', als fundamenteel bepalend voor de eenheid van de kerk. Die eenheid is een katholieke eenheid, kwalitatief (de volle rijkdom van Christus, de veelkleurige wijsheid van God, het samen met alle heiligen verstaan) en kwantitatief ('over de gehele wereld verspreid') (Van Vlastuin).

Vervolgens gaat het wel om de openbaring van die eenheid, de manifestie ervan in de 'zichtbare kerk' vanuit de geestelijke eenheid zoals de 'onzichtbare' kerk één is in Christus (Joh. 17; 1 Joh. 4:12).

De eenheid in Christus → eenheid van alle Christgelovigen. N.B. 'de kerk *coram deo*- de kerk *respectu hominum*, maar geen scheiding tussen zichtbare en onzichtbare kerk.

Die ene, heilige, katholieke en apostolische kerk *geloven* we!

Wat zien we nu aan 'bewegingen'? Dan gaat het om onze waarnemingen.... Er zijn onlangs twee kleine afsplitsingen van de voormalige Gkv herenigd, de NGK en Gkv hebben zich verenigd. Dat zijn er in aantal weer een paar minder..... gaan we toch weer een beetje terug naar *Tien keer gereformeerd*.... Maar nog steeds tien keer of een beetje meer.....

Mooie 'bewegingen'? Natuurlijk ben ik niet blind voor een geopende kansel tussen CGK en PKN-gemeenten op gereformeerde grondslag, tussen HHK en CGK, zelfs 'durfde' een enkele HHK weer een PKN-broeder toe te laten als dienaar van het Woord.....

En toch..... vanuit herkenning, hartelijk, maar verder....? Bovendien sluiten 'binnenshuis' kansels zich in CGK, HHK en GG en wellicht zelfs in de kleinere kerkelijke denominaties

De huidige situatie brengt ons tot de vraag die eerder opgeworpen is en die al een heel aantal bevestigende en ontkennende antwoorden gekregen heeft in de achterliggende twee eeuwen: 'Was de Afscheiding een vergissing?'

Voordat ik kom tot een antwoord wil ik aan deze vraag eerst een aantal ander vragen koppelen:

'Was de Reformatie een vergissing, de breuk met de kerk van Rome?'

'Was de scheiding tussen kerk en synagoge, kerk en Israël, een vergissing?'

'Was Israël een vergissing toen God met dit volk Zijn eeuwig verbond sloot....?'

- ⇒ Had Israël niet de roeping om de heidenen tot jaloersheid te verwekken? En...? 'Mislukt'...
- ⇒ Had de kerk niet de roeping om Israël tot jaloersheid te verwekken? En...? 'Mislukt'...
- ⇒ Had de kerk van de Reformatie niet de roeping om de RK-kerk tot jaloersheid te verwekken? En...? 'Mislukt'...
- ⇒ Hadden de afgescheiden kerken niet de roeping om de Nederlands Hervormde Kerk tot jaloersheid te verwekken? En...?

Mislukt..... Een 'vergissing'? Een vergissing is menselijk, zeggen we. Maar misschien zit het daar wel op vast: menselijk, al te menselijk ging het er aan toe. Nee, niet de intentie van Hendrik de Cock zozeer, maar wel daarna en zeker onder de schadelijke invloed van Scholte. Er is sprake van *De crisis der jeugd* (Bouwman, 1914), *Een eeuw strijd over verbond en doop* (Smilde, 1946), bezig geweest met het 'eigene' te formuleren ('elk heeft ijver voor zijn eigen huis.....') en daarmee dreigt de katholieke breedte verloren te gaan. De 'crisis van de jeugd' is gevolgd door vele 'crises van de ouderdom'....

De uitspraak die Graafland aanhaalt in *Beproefde trouw* komt nogal eens een keer ter sprake, en wat mij betreft als een veelzeggende: 'De Hervormde Kerk ligt in verzonken in de schuld. De afgescheiden kerken zijn gebouwd op die schuld'. En ik heb de neiging om daar aan toe te voegen 'en maken zich daarmee ook schuldig'.

Als ik deze uitspraak toepas op Israël 'verzonken in schuld en de kerk op die schuld gebouwd? Idem t.a.v. Reformatie: 'gebouwd op de schuld van de RK'?

Dát zijn de vragen die me bezighouden als de vraag gesteld wordt 'De Afscheiding een vergissing?'

Maar geheel iets anders: hierboven steeds 'mislukking', dat gaat over ons aandeel in Gods werk voor zover het van ons af zou hangen. 'De kerk een wonder' is nog steeds van toepassing (evenals 'Israël een wonder'). Dát God door het Woord een kerk geboren liet worden, het Evangelie aan de kerk heeft toebetrouwd is ten diepste een zaak van het welbehagen van God, Zijn heilsplan, Zijn opzoekende zondaarsliefde. Ondanks het al te menselijke, zal Gods werk (de kerk) voortbestaan dankzij wat we geloven en belijden in HC 21: 'Dat de Zoon van God.... door Woord en Geest, vergadert, beschermt en onderhoudt....'

En nu mag ik gaan dromen??! Een paar fragmenten alvast:

Ik zou daarbij mijn dromen graag laten ontstaan vanuit de Schrift. De hele kerkelijke verscheidenheid en verscheurdheid plaatst me altijd voor de vraag of deze dingen (afscheidings in een poging gereformeerder te zijn dan gereformeerd of misschien wel het gereformeerdst) waren gebeurd als we leven in en vanuit de 'gemeenschap met Christus'. Toch maar eerst weer even de gemeente van Korinthe 'God is getrouw, door Wie u geroepen bent *tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heere*' (1 Kor. 1:9). En: 'mijn lieve kinderen, van wie ik opnieuw in barensnood ben *totdat Christus gestalte in u krijgt*' (Gal. 4:19).

Ik zie dan een kerk voor me met een blik van verwondering en aanbidding in haar ogen, gekluisterd aan de woorden uit Gods mond, levend vanuit deze *unio mystica* en vanuit dit *vita contemplativa* naar het *vita activa*.

In de prediking gaat het veel meer over wie God is dan over onze problemen. Geen antropologische, maar theologische prediking.

Eenheid zonder uniformiteit rond 'brood en beker'.....

En misschien vooral wel de vervulling van de woorden uit Romeinen 11 over de 'volheid van de heidenen' en 'zo zal geheel Israël zalig worden' eindigend in een doxologie! Een gereformeerde ecclesiologie kan niet buiten Israël om.

Van droom naar daad? Collega Hoek deed een mooie suggestie in (ik meen zijn eerste) 'Welbeschouwd' (RD, 23 maart 2024) 'In het verlangen naar de zichtbare manifestatie van de eenheid van de kerken in Christus zouden plaatselijke initiatieven ontplooid kunnen worden om bijvoorbeeld rond een oud kerkgebouw centraal te stellen wat ons geestelijk verbindt.'

Hoe de droom van kerkelijke eenheid werkelijkheid? Ik zal eindigen met een ander citaat uit de brief van de bisschop van Rome (Clemens):

‘Laten wij zo snel mogelijk dit alles (sc. verdeeldheid, verdachtmakingen en scheuringen) de kop indrukken; laten we ons neerwerpen voor de Heere, en wenen en smeken dat hij in zijn genade ons met elkaar verzoent en de eerbiedwaardige, heilige uitoefening van de broederliefde onder ons herstelt.’

Hoe?! ‘Ik heb nog andere schapen, die niet van deze schaapskooi zijn; ook die moet Ik binnenbrengen, en zij zullen Mijn stem horen, *en het zal worden één kudde en één Herder.*’ (Joh. 10:16).